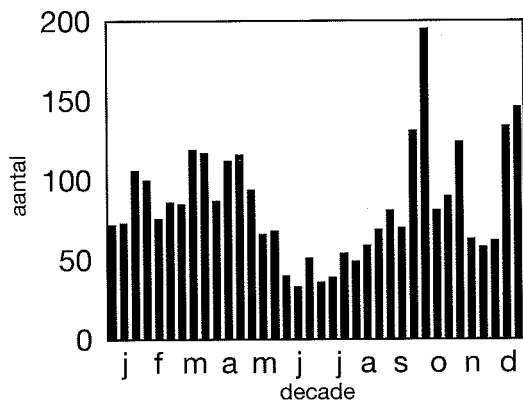
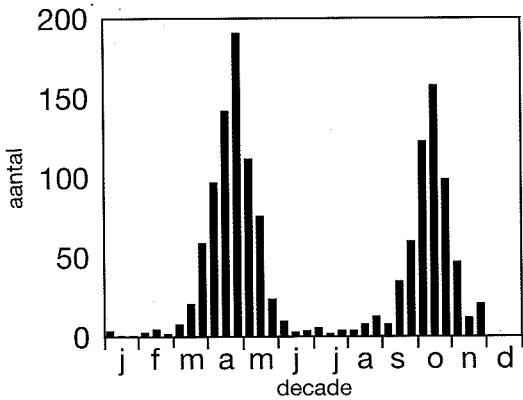
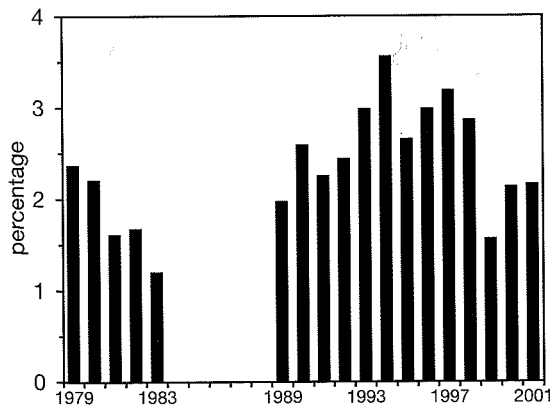

De Euro? Onder vogelaars al jaren ingevoerd!

Europese Kanarie, Eurokanarie of Euro; drie klinkende namen voor een waardevaste soort, al kan een vakantie naar een Zuid-Europees land tot enige inflatie leiden. Nederlandse vogelaars zullen het incasseren van een Euro echter nooit versmaden. Euro's zijn het dubbel en dwars (lees: 220%) waard. Hieronder volgt een overzicht van al deze waarnemingen, zoals verzameld in het Bijzondere Soorten Project niet broedvogels (verder BSP).

Figuur 1. Seizoenspatroon van de Europese Kanarie in 1989-2001 van vogels ter plaatse (boven) en overtrekkend (onder). Weergegeven is het aantal vogels per maandecade.

Figuur 3. Presentie per jaar van de Europese Kanarie in 1979-83 en 1989-2001. Weergegeven is het gemiddelde percentage atlasblokken met Europese Kanaries.

Broedgebied

De Europese Kanarie broedt in een groot deel van Europa met de hoogste aantallen in achtereenvolgens Spanje, Duitsland en Portugal. De noordgrens van het broedgebied ligt net in Denemarken. Nederland ligt aan de noordwestrand van het broedareaal, in Groot-Brittannië is broeden een zeldzaamheid. De hoogste dichtheden, lokaal meer dan één paar per hectare, worden in de kerngebieden aangetroffen in gecultiveerd land (plantages), parken en 'groene' dorpen en steden. In ons land werd in 1922 voor het eerst een broedgeval vastgesteld, nabij Kerkrade, al snel gevolgd door paartjes die zich vestigden elders in Limburg, in Twente en de zuidelijke Veluwezoom. Sindsdien is het een jaarlijkse broedvogel, maar in sterk wisselende aantallen; een fenomeen dat zich vaker voordoet bij soorten aan de rand van hun verspreidingsgebied. Veruit de meeste vogels broeden in Limburg en dan vooral in het zuidelijk deel van deze provincie, de enige regio waar de Europese Kanarie een vaste broedvogel is. De twee andere kerngebieden zijn de Achterhoek en Twente. Europese Kanaries die in Centraal-Europa broeden, overwinteren zowel dicht bij de broedgebieden als tot in Zuid-Europa (Spanje). In ons land geringde vogels zijn uit Frankrijk teruggemeld.

Seizoenspatroon

Pleisterende Europese Kanaries kunnen het gehele jaar in ons land worden aangetroffen (figuur 1). Het aantal pleisteraars neemt tussen begin januari en half mei langzaam toe en ligt over het alge-

meen wat hoger dan het aantal in het najaar. Na half mei neemt het aantal sterk af, mogelijk doordat juni-waarnemingen (terecht) worden doorgegeven in het kader van het Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels (LSB) in plaats van het BSP.

Nadat al in de winter enkele vogels overvliegend worden gezien, komt in maart de echte voorjaartrek op gang om in de laatste decade van april een hoogtepunt te bereiken (figuur 1). In mei neemt het aantal trekkers weer snel af en van begin juni tot begin september worden nauwelijks nog vogels overvliegend gemeld. Vanaf de tweede decade van september is er opnieuw duidelijk sprake van trek. De najaartrek is half oktober op zijn hoogtepunt en loopt door tot eind november.

Het is aardig het seizoenspatroon zoals dit volgt uit het BSP, te vergelijken met het recent verschenen boek Vogeltrek over Nederland (LWVT/SOVON 2002; zie elders in dit nummer). De doortrekperiodes blijken nagenoeg gelijk met slechts kleine verschillen in de mediane data: in het voorjaar 22 om 25 april, en in het najaar 13 om 17 oktober. Wel is de voorjaartrek volgens het BSP-materiaal net iets omvangrijker dan de najaartrek, hetgeen volgens het LWVT-boek juist andersom is.

Verspreiding pleisteraars

In ieder jaargetijde heeft de verspreiding van pleisterende Europese Kanaries een zwaartepunt in Limburg, en in mindere mate de omgeving van Nijmegen, de Veluwe, de Achterhoek en Twente. Uit de waarnemingen komt naar voren dat

Nieuws van het BSP

Goed nieuws uit Noord-Holland-Noord (D1); na ruim een jaar zonder contactpersoon heeft Radboud Echten zich aangemeld. Radboud, heel veel plezier! Post voor hem, en voor de overige contactpersonen, kan worden gestuurd naar het SOVON-kantoor (Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen). We zijn nog op zoek naar iemand die zich in West-Brabant (D15) wil inzetten als opvolger van Peter Krijnen, die op 1 januari is gestopt. Geïnteresseerden worden verzocht contact op te nemen met Arjan Boele op het SOVON-kantoor.

1. Noord-Holland-Noord: Radboud Echten
2. Friesland: Dick Schut
3. Groningen: Theo Bakker
4. Drenthe: Albert Hidding
5. Twente: Bé van Kuik
6. Overijssel-West: Vincent Martens
7. Flevoland: Henny van den Heuvel
8. Noord-Holland-Zuid: Patrick Bergkamp
9. Zuid-Holland-Noord: Hans Westerlaken
10. Utrecht: Gert Ottens
11. Veluwe: Ton Drost
12. Achterhoek: Erik Ernens
13. Grote Rivieren: Peter Eekelder
14. Zeeland: Alex Wieland
15. Brabant-West: VACANT
16. Brabant-Oost: Wiel Poelmans
- 17/18. Limburg: Ran Schols
19. Zuid-Holland-Zuid: Hans Mom

Europese Kanaries in de winter (december - februari) aan groepsvorming doen. De gemiddelde groeps grootte in de winter bedraagt 5,2 exemplaren tegen respectievelijk 1,6 in het voorjaar, 1,7 in de zomer en 2,9 in het najaar. Van de 14 waarnemingen van groepen van minimaal 20 exemplaren die in het BSP-archief zijn opgenomen, komen er negen uit de winter en op één na alle uit Zuid-Limburg. Voorbeelden van dit soort mooie wintergroepen zijn 54 exemplaren op 22 december 1992 (Petersberg) en 43 exemplaren op 20 december 1995 in Maastricht-zuid. De

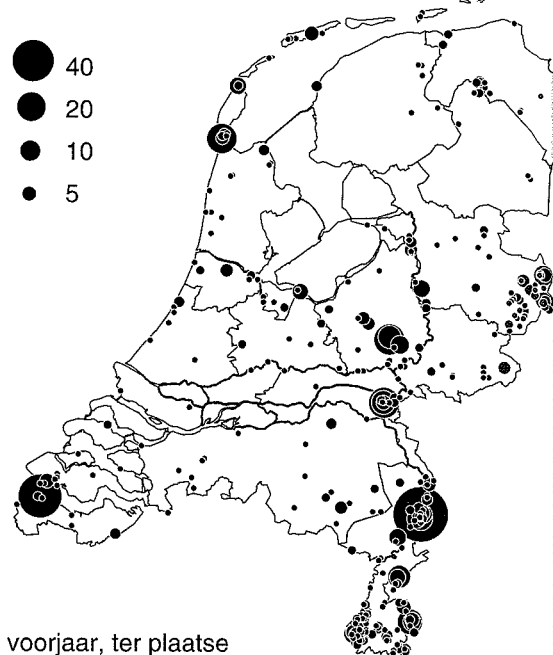
enige grote wintergroep buiten Limburg betrof 25 vogels die de hele maand januari 1996 nabij Den Oever (NH) foerageerden. Wanneer de huidige winter-verspreiding wordt vergeleken met de Atlas van de Nederlandse Vogels (1979-83) lijkt het dat overwinterende Europese Kanaries minder zeldzaam zijn geworden: tegenwoordig per winter gemiddeld in 15 atlasblokken tegen 6 blokken per winter toentertijd.

In het voorjaar (maart - mei) worden pleisterende vogels in geheel Nederland aangetroffen, maar vrij zelden in het noordoosten van ons land (figuur 2). Grote voorjaarsgroepen zijn gezien langs de Maas bij Tegelen (51 ex. op 15 maart 1998) en in het Deelerwoud (22 ex. op 15 maart 1992). Lokaal lijkt er sprake van vaste pleisterplaatsen. Zo pleisteren er in Nijmegen al sinds 1993 ieder voorjaar Europese Kanaries in de volkstuintjes rondom NS-station Heijendaal. De eerste vogels verschijnen in februari, het maximum bedraagt 14 vogels (29 maart 1994), en in april zijn ze vrijwel altijd weer verdwenen; slechts zelden komt het tot een territorium (M. Hornman). Landelijk is het gemiddelde aantal atlasblokken waarin per voorjaar Europese Kanaries worden gemeld tegenwoordig wat hoger dan in 1979-83 (resp. 67 en 43).

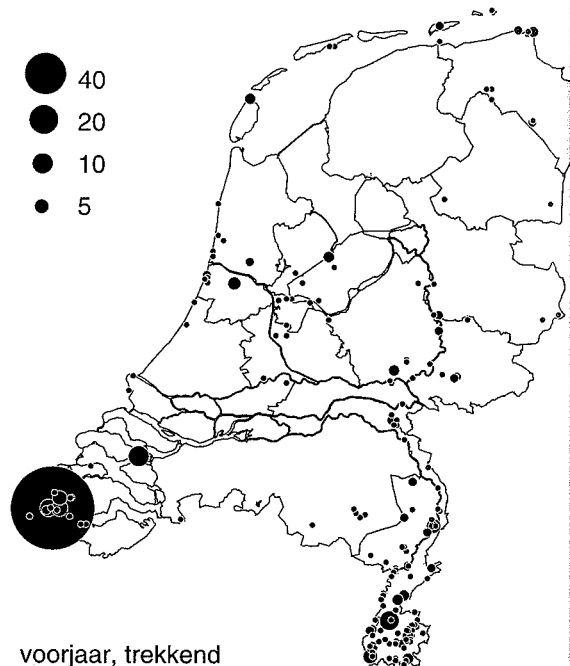
De verspreiding in de zomer (juni - augustus) komt sterk overeen met de resultaten van het broedvogel atlasproject (1998-2000); waarnemingen met name afkomstig uit Limburg en uit delen van Gelderland en Twente. Aan het einde van de zomerperiode worden weer de eerste groepen gemeld (drie waarnemingen van 13-19 ex. in augustus in Limburg). Tegenwoordig is per zomer het aantal atlasblokken met Europese Kanaries iets hoger dan in de zomers van 1979-83 (resp. 54 en 40). Dit verschil is waarschijnlijk nog onderschat, aangezien toentertijd ook de broedvogelwaarnemingen werden meegenomen (nu opgenomen in de LSB-database). De verspreiding in het najaar (september - november) is duidelijk ijler dan in het voorjaar. Buiten de eerder genoemde kerngebieden zijn waarnemingen vrij zeldzaam (figuur 2). Grotere groepen worden alleen in Limburg gemeld (bijv. 45 ex. op 1 oktober 1997 in Maastricht en 28 ex. op 4 oktober 1997 in Tegelen). Net als in de overige jaargetijden worden tegenwoordig in het najaar gemiddeld in wat meer atlasblokken Europese Kanaries gemeld dan in 1979-83 (resp. 48 en 34).

Verspreiding trekkers

Het kaartbeeld van de verspreiding van trekkende Europese Kanaries wordt sterk beïnvloed door de ligging van trek-

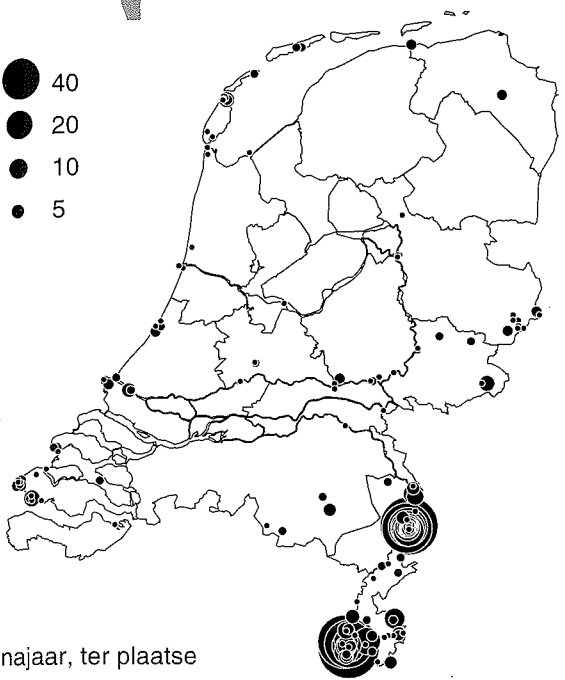

voorjaar, ter plaatse

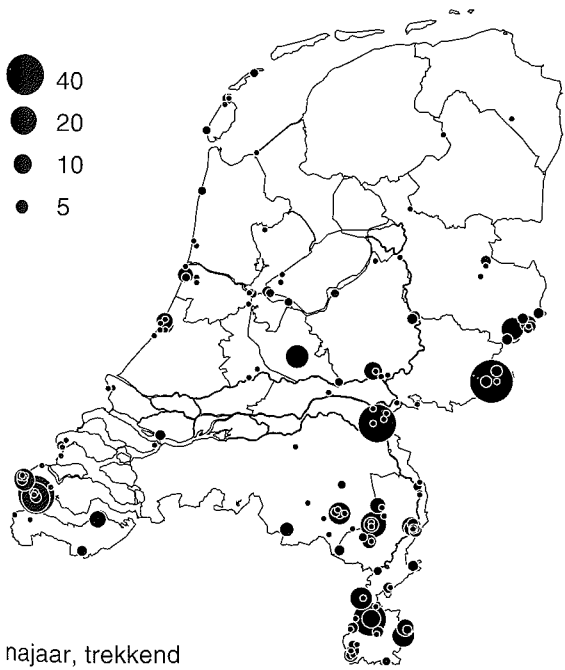

voorjaar, trekkend

Figuur 2. Verspreiding van waarnemingen van de Europese Kanarie in 1989-2001; links voorjaar, rechts najaar, boven ter plaatse, onder trekkend.

najaar, ter plaatse

najaar, trekkend

telposten in ons land. In het voorjaar worden de meeste overtrekkende Europese Kanaries gezien bij Breskens in Zeeuws-Vlaanderen, de beste voorjaars-telpost in Nederland. In 1990-2001 zijn daar gemiddeld 39 vogels geteld (uitersten 13 en 66), en het is ook de enige plaats waar regelmatig meerdere vogels op een dag worden waargenomen (max. 18 ex. op 2 april 2001; S. Lilipaly). In het najaar worden op veel meer plaatsen, veelal telposten, hogere aantallen gezien zoals Noordhout bij Driebergen (max. 10), Tegelen (max. 9), Winterswijk (max. 6), Enschede en Geleen (beide max. 5).

Broedvogels en niet-broedvogels

Zoals gezegd varieert het aantal broedende Europese Kanaries in Nederland sterk. Ten tijde van de Atlas van de Nederlandse Vogels (1979-83) was er sprake van een forse afname: van 450-550 paren in 1978-79 naar 100-150 in 1983-85. Deze afname komt eveneens tot uiting in figuur 3 waarin de presentie per jaar wordt weergegeven. De recentere BSP-periode (1989-2001) kenmerkt zich daarentegen door een sterke toename van het aantal broedparen: van 160-200 paren in 1992, via 250-300 in 1995, naar 400-450 in 1997-98. Ook deze trend wordt weerspiegeld in de presentie van niet-broedvogels in ons land (figuur 3). Aan de ogenschijnlijke terugval in recente jaren dient niet te veel waarde te worden gehecht; nog niet alle waarnemingen zijn binnen en/of verwerkt. Bij nadere bestudering van de Atlas van de Nederlandse Vogels blijkt dat de over 1979-83 afgenomen presentie vooral is terug te voeren op een afname in voorjaar en zomer; de presentie in najaar en winter bleef min of meer gelijk. Het is opmerkelijk dat de toegenomen presentie in de BSP-periode weer wordt veroorzaakt door een toename van de presentie in voorjaar en zomer (najaar en winter stabiel). Dit suggereert dat de vogels die in het voorjaar en de zomer worden gemeld, grotendeels behoren tot de Nederlandse broedpopulatie. Dat de beschreven aantalsveranderingen van de Nederlandse populatie niet tot uiting komen in de min of meer gelijkblijvende presentie in najaar en winter, kan worden veroorzaakt doordat een deel van de (vooral in het najaar?) doortrekkende en overwinterende vogels afkomstig is uit Noord-Duitsland en Polen.

Veranderingen BSP-soorten

Graszanger erbij, Grote Kruisbek eraf

De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) heeft besloten per 1 januari 2001 de Graszanger niet langer te beoordelen. Deze soort is daarvoor de laatste jaren te algemeen geworden, met bijvoorbeeld alleen al 36 exemplaren in augustus 2001 in Zeeuws-Vlaanderen. Waarnemingen van deze soort worden voortaan ingezameld via het BSP.

We zijn inmiddels echter al ruim een jaar verder. Bij deze dus het verzoek even in het geheugen te graven en waarnemingen van Graszangers uit 2001 alsnog aan een formulier toe te vertrouwen. Op oude formulieren kunnen de waarnemingen onderaan de soortenlijst worden bijgeschreven. Een beschrijving van de waargenomen kenmerken is noodzakelijk. Gebruik hiervoor de ruimte onderaan het formulier (ponscode 1361).

Daarnaast heeft de CDNA besloten per 1 januari 2002 weer waarnemingen van Grote Kruisbekken te gaan beoordelen (BSP-soort sinds 1 januari 1993). Het feit dat Grote Kruisbek in niet-invasiejaren erg zeldzaam is in ons land, en de complexiteit van de kruisbekfamilie, liggen aan dit besluit ten grondslag. Waarnemingen vanaf 1 januari 2002 daarom s.v.p. indienen bij de CDNA (zie voor meer informatie: www.dutchbirding.nl).

Arjan Boele